

Ġabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Il-Ħames Awla)

29 ta' Novembru 2017*

“Rinviju għal decizjoni preliminari – Protezzjoni tas-sigurtà u tas-saħħa tal-ħaddiema – Direttiva 2003/88/KE – Organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol – Artikolu 7 – Pagament ta' benefiċċju bħala kumpens għal leave annwali mhux meħud imħallas fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol – Leġislazzjoni nazzjonali li tobbliga lill-ħaddiem jieħu l-leave annwali tiegħu mingħajr ma tiġi ddeterminata r-remunerazzjoni għal dan il-leave”

Fil-Kawża C-214/16,

li għandha bħala suġġett talba għal decizjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (qorti tal-appell (Ingilterra u Wales) (diviżjoni ċivili), ir-Renju Unit), permezz ta' decizjoni tat-30 ta' Marzu 2016, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fit-18 ta' April 2016, fil-proċedura

Conley King

vs

The Sash Window Workshop Ltd,

Richard Dollar,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Il-Ħames Awla),

komposta minn J. L. da Cruz Vilaça, President tal-Awla, E. Levits (Relatur), A. Borg Barthet, M. Berger, u F. Biltgen, Imħallfin,

Avukat Ġenerali: E. Tanchev,

Reġistratur: C Strömholm, amministratur,

wara li rat il-proċedura bil-miktub u wara s-seduta tad-29 ta' Marzu 2017,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ipprezentati:

- għal C. King, minn C. Gilroy-Scott, solicitor kif ukoll minn A. Dashwood, QC, u J. Williams, barrister,
- għal The Sash Window Workshop Ltd u R. Dollar, minn M. Pilgerstorfer, barrister, mogħti mandat minn J. Potts, solicitor,
- għall-Gvern tar-Renju Unit, minn S. Simmons, bħala aġent, assistita minn C. Banner, barrister,

* Lingwa tal-kawża: l-Ingliż.

– għall-Kummissjoni Ewropea, minn M. van Beek u J. Tomkin, bħala aġenti,
wara li semgħet il-konkluzjonijiet tal-Avukat Ġenerali, ipprezentati fis-seduta tat-8 ta' Ġunju 2017,
tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-4 ta' Novembru 2003, li tikkonċerna ċerti aspetti tal-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 5, Vol. 4, p. 381).
- 2 Din il-kawża tressqet fil-kuntest ta' tilwima bejn Conley King u l-persuna li kienet timpjegah precedentement, The Sash Window Workshop Ltd u R. Dollar (iktar 'il quddiem "Sash WW"), fir-rigwarda tat-talba ta' dan tal-ewwel sabiex jikseb pagament ta' benefiċċju bħala kumpens għal-leave annwali mhallas mhux mehud għas-snin 1999 sa 2012.

Il-kuntest ġuridiku

Il-Konvenzjoni Nru 132 tal-Organizzazzjoni Internazzjonali tax-Xogħol

- 3 L-Artikolu 9(1) tal-Konvenzjoni Nru 132 tal-Organizzazzjoni Internazzjonali tax-Xogħol, tal-24 ta' Ġunju 1970, dwar il-leave annwali mhallas (riveduta) jistipula:
"Il-parti tal-leave annwali mhux interrotta msemmija fl-Artikolu 8(2) ta' din il-Konvenzjoni għandha tingħata u tittiehed f'terminu ta' mhux iktar minn sena, u l-bqija tal-leave annwali mhallas f'terminu ta' mhux iktar minn tmintax-il xahar li jibda jiddekorri fit-tmien tas-sena li fiha jibda d-dritt għal-leave." [traduzzjoni mhux uffiċjali]
- 4 L-imsemmija konvenzjoni giet irratifikata minn sebgha u tletin Stat u r-Renju Unit ma huwiex fosthom.

Id-dritt tal-Unjoni

- 5 Skont il-premessa 6 tad-Direttiva 2003/88:
"Akkont għandu jittiehed tal-prinċipji ta' l-Organizzazzjoni Internazzjonali tax-Xogħol (ILO) fir-rigward ta' l-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol, [...]".
- 6 L-Artikolu 1 ta' din id-direttiva jiddefinixxi l-għan u l-kamp ta' applikazzjoni tagħha. Dan jipprevedi:
"1. Din id-Direttiva tistabbilixxi htigiet minimi tas-sigurtà u s-saħħa għall-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol.
2. Din id-direttiva tapplika għal:
a) il-perjodi minimi ta' [...] leave annwali [...]
[...]"

7 L-Artikolu 7 tal-imsemmija direttiva huwa fformulat kif ġej:

“Leave annwali

1. L-Istati Membri għandhom jieħdu l-mizuri meħtieġa halli jassiguraw li kull haddiem ikun intitolat għal-leave annwali bil-ħlas ta’ mill-anqas erba’ ġimgħat b’konformità mal-kondizzjonijiet għall-intitolament għal, u l-ġhoti ta’, leave bħal dan stabbilit bil-leġislazzjoni nazzjonali u/jew bil-prattika.

2. Il-perjodu minimu ta’ leave annwali bil-ħlas ma jistax ikun mibdul b’pagament ta’ benefiċċji bħala kumpens, apparti minn meta r-relazzjoni ta’ l-impieg tkun ġiet itterminata.”

8 L-Artikolu 17 tal-istess direttiva jipprevedi li l-Istati Membri jistgħu jidderogaw minn ċerti dispozizzjonijiet tagħha. Ebda deroga ma hija ammessa fir-rigward tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88.

Id-dritt tar-Renju Unit

9 Id-Direttiva 2003/88 ġiet implementata fid-dritt tar-Renju Unit permezz tal-Working Time Regulations 1998 (Regolamenti dwar il-Ħin tax-Xogħol tal-1998), kif emendati (iktar ‘il quddiem ir-“Regolament tal-1998”).

10 L-Artikolu 13 tar-Regolament tal-1998 jistabbilixxi d-dritt tal-ħaddiem għal-leave annwali. L-Artikolu 13(1) huwa fformulat kif ġej:

“[...] haddiem għandu dritt għall-erba’ ġimgħat leave annwali f’kull sena ta’ leave.”

11 L-Artikolu 13(9) ta’ dan ir-regolament jipprevedi:

“Leave li għalih haddiem huwa intitolat taħt dan l-artikolu jista’ jittiehed ratealment, imma

a) jista’ jittiehed biss fis-sena tal-leave li fir-rigward tagħha huwa dovut, u

b) jista’ jinbidel bi ħlas bħala kumpens biss meta l-impjeg tal-ħaddiem jiġi tterminat.”

12 L-Artikolu 16 tal-imsemmi regolament jittratta d-dritt tal-ħaddiem li jikseb remunerazzjoni għal-leave annwali. L-Artikolu 16(1) huwa fformulat kif ġej:

“Haddiem għandu d-dritt li jithallas fir-rigward ta’ kull perijodu ta’ leave annwali li huwa għandu dritt għalih skont l-Artikolu 13, bir-rata li tikkorrispondi mas-salarju ta’ ġimgħa għal kull ġimgħa ta’ leave.”

13 L-Artikolu 30(1) tal-istess regolament jagħti lil haddiem id-dritt li ġej:

“(1) Haddiem jista’ jressaq ilment quddiem Employment Tribunal [tribunal industrijali, ir-Renju Unit] li l-persuna li timpjegah:

(a) tkun irrifjutat li tippermettilu li jeżerċita kwalunkwe dritt mogħti lilu taħt:

(i) [...] l-Artikolu 13(1) [...]

[...] jew

(b) tkun naqset li thallsu kwalunkwe ammont, kollu jew xi parti minnu, dovut lilu skont l-Artikolu [...]16(1).

2. Employment Tribunal [tribunal industrijali] ma ghandux jikkunsidra lment taht dan l-artikolu jekk ma jkunx imressaq:

(a) qabel it-tmiem tal-perijodu ta' tliet xhur (jew, fil-każ li għalih japplika l-Artikolu 38(2), sitt xhur) li jibda mid-data ta' meta huwa allegat li l-eżerċizzju tad-dritt kellu jkun permess (jew fil-każ ta' perijodu ta' mistrieħ jew leave li jestendi fuq aktar minn għnata waħda, id-data li fiha kellu jiġi permess li jibda) jew, skont il-każ, kellu jsir il-ħlas;

(b) f'dak iż-żmien ulterjuri li t-tribunal jidhirlu raġonevoli f'każ fejn ikun issodisfatt li ma kienx raġonevolment prattikabbli li l-ilment jitressaq qabel it-tmiem ta' dak il-perijodu ta' tliet jew, skont il-każ, sitt xhur.

....”

Il-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

14 C. King ħadem ma Sash WW abbażi ta' "kuntratt ta' persuna taħdem għal rasha bil-kummissjoni biss", mill-1 ta' Ġunju 1999 sal-irtirar tiegħu, jiġifieri fis-6 ta' Ottubru 2012. Abbażi ta' dan il-kuntratt, C. King kien jirċievi biss kummissjonijiet. Meta huwa kien jieħu leave annwali, dan tal-aħħar ma kienx jiġi remunerat.

15 Fi tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol tiegħu, C. King talab mingħand il-persuna li timpjegah il-ħlas tal-pagamenti ta' benefiċċji bħala kumpens għal-leave annwali tiegħu, kemm għal dak meħud u mhux imħallas kif ukoll għal dak mhux meħud, li jikkorrispondi għall-perijodu kollu li matulu kien ħadem, jiġifieri mill-1 ta' Ġunju 1999 sas-6 ta' Ottubru 2012. Sash WW irrifjutat li tilqa' t-talba ta' C. King minħabba li dan tal-aħħar kellu l-istatus ta' haddiem għal rasu.

16 C. King ipprezenta rikors quddiem l-Employment Tribunal (tribunal industrijali) kompetenti. Dan tal-aħħar għamel distinzjoni bejn tliet kategoriji ta' leave annwali, li huwa paċifiku li ebda waħda minnhom ma giet remunerata:

- "Ħlas għal vaganzi 1", li jikkorrispondi għall-leave miġmugħ iżda mhux meħud fid-data tat-tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol matul l-aħħar sena tal-leave (2012–2013);
- "Ħlas għal vaganzi 2", li jikkorrispondi għal-leave effettivament meħud bejn is-sena 1999 u s-sena 2012, iżda li għalih ma nagħtat l-ebda remunerazzjoni;
- "Ħlas għal vaganzi 3", li jikkorrispondi għall-leave miġmugħ iżda mhux meħud matul il-perijodu kollu li matulu ħadem C. King, jiġifieri t-total ta' 24.15-il ġimgħa.

17 Fid-deċiżjoni tiegħu, l-Employment Tribunal (tribunal industrijali) qies li C. King kellu jiġi kklassifikat bħala "haddiem", fis-sens tad-Direttiva 2003/88, u li huwa kellu d-dritt li jibbenefika mit-tliet kategoriji ta' ħlas għall vaganzi mitlub.

18 Sash WW appellat mis-sentenza tal-Employment Tribunal (tribunal industrijali) quddiem l-Employment Appeal Tribunal (tribunal industrijali tal-appell, ir-Renju Unit), li laqgħa l-appell tagħha u baġhat lura l-kawża quddiem l-Employment Tribunal (tribunal industrijali). C. King u Sash WW ipprezentaw, rispettivament, appell u appell incidental kontra din l-aħħar sentenza.

- 19 Quddiem il-qort tar-rinviju, il-Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (qorti tal-appell (Ingilterra u Wales) (diviżjoni ċivili), ir-Renju Unit), huwa issa paċifiku li C. King huwa “haddiem”, fis-sens tad-Direttiva 2003/88, u li huwa għandu dritt għall-“hlas għall-vaganzi 1 u 2”.
- 20 F’dak li jirrigwarda l-“hlas għall-vaganzi 3”, Sash WW issostni li, abbażi tal-Artikolu 13(9)(a) tar-Regolament tal-1998, C. King ma kellux id-dritt li jirrimanda perijodi ta’ leave annwali mhux meħud fuq sena tal-leave ġdida. Peress li ma pprezentax rikors skont l-Artikolu 30(1)(a) ta’ dan ir-regolament, C. King tilef kull dritt fir-rigward tal-leave annwali tiegħu, peress li talba intiża għall-ksib ta’ pagament ta’ benefiċċju bhala kumpens għal-leave annwali mħallas mhux meħud għas-snin tal-leave hija preskritta.
- 21 C. King iqis, min-naħa l-oħra, li d-drittijiet tiegħu relatati mal-leave annwali mħallas, mhux meħud minhabba li l-persuna li timpjega ma kinitx ser tirremunerah, kienu ġew irrimandati fuq is-sena tal-leave ta’ wara, minkejja d-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 13(9)(a) tar-Regolament tal-1998, u sussegwentement minn sena għal sena sad-data tat-tmiem tar-relazzjoni ta’ xogħol. C. King isostni, billi jagħmel riferiment għas-sentenza tal-20 ta’ Jannar 2009, Schultz-Hoff *et* (C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18), li d-dritt għall-hlas ta’ pagament ta’ benefiċċju bhala kumpens għal-leave annwali mħallas mhux meħud tnissel biss fi tmiem ir-relazzjoni ta’ xogħol u, għaldaqstant, li r-rikors tiegħu tressaq fil-hin.
- 22 Il-qort tar-rinviju, filwaqt li tikkonstata li d-dritt tar-Renju Unit ma jippermettix l-irrimandar ta’ leave annwali lil hinn mis-sena tal-leave li għaliha dan il-leave jingħata u li dan mhux bilfors jiggerantixxi rimedju effettiv sabiex jiġi invokat ksur tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88, għandha dubji dwar l-interpretazzjoni tad-dritt rilevanti tal-Unjoni għas-soluzzjoni tal-kawża pendenti quddiemha.
- 23 F’dan ir-rigward hija, b’mod partikolari, tosserva li l-irrimandar ta’ leave annwali mħallas, mhux meħud minhabba r-rifjut tal-persuna li timpjega li tirremunerah, jista’ jagħti lok għal evalwazzjonijiet differenti minn dawk li jsiru fil-każ ta’ leave annwali mhux meħud mill-haddiem minhabba marda. Issa, kien biss fil-kuntest ta’ din l-aħħar sitwazzjoni li l-Qorti tal-Ġustizzja interpretat id-dispożizzjonijiet applikabbli tad-dritt tal-Unjoni.
- 24 F’dawn iċ-ċirkustanzi, il-Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (qorti tal-appell (Ingilterra u Wales) (diviżjoni ċivili)) iddeċidiet li tisospendi l-proċeduri u li tgħamel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domandi preliminari li ġejjin:
- “1) Fil-każ ta’ tilwima bejn haddiem u persuna li timpjega dwar jekk il-haddiem huwiex intitolat għal leave annwali bi[l-]hlas skont l-Artikolu 7 tad-Direttiva [2003/88], huwa kompatibbli mad-dritt tal-UE, u b’mod partikolari mal-prinċipju ta’ rimedju effettiv, il-fatt li l-haddiem ikollu l-ewwel jieħu l-leave qabel ma jkun jista’ jstabbilixxi jekk huwiex intitolat li jithallas?
 - 2) Fil-każ li l-haddiem ma jiħux il-leave annwali kollu jew parti minnu li għalih huwa intitolat fis-sena ta’ leave meta kwalunkwe dritt għandu jiġi eżerċitat, f’ċirkustanzi fejn huwa ma jagħmilx dan biss minhabba l-fatt li l-persuna li timpjegah tirrifjuta li tħallu għal kwalunkwe perijodu ta’ leave li huwa jieħu, il-haddiem jista’ jsostni li huwa prekluz milli jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave bi[l-]hlas b’mod li d-dritt jiġi rrimandat sakemm huwa jkollu l-possibbiltà li jeżerċitah?
 - 3) Fil-każ li d-dritt jiġi rrimandat, dan isir għal żmien indefinit jew hemm perijodu limitat għall-eżerċizzju tad-dritt rimandat b’analogija mal-limitazzjonijiet imposti meta l-haddiem ma jkunx jista’ jeżerċita d-dritt għal-leave fis-sena tal-leave rilevanti minhabba mard?
 - 4) Jekk ma jkunx hemm dispożizzjoni statutorja jew kuntrattwali li tispeċifika perijodu tal-leave rimandat, il-qorti hija obbligata li timponi limitu għall-perijodu tal-leave rimandat sabiex jiġi żgurat li l-applikazzjoni [tal-legiżlazzjoni nazzjonali fil-qasam tal-hin tax-xogħol] ma tfixkilx l-għan tal-Artikolu 7 [tad-Direttiva 2003/88]?

5) Jekk iva, iż-żmien ta' 18-il xahar wara t-tmiem tas-sena tal-vaganzi li fiha akkumula l-leave huwa kompatibbli mad-dritt tal-Artikolu 7 [tad-Direttiva 2003/88]?"

Fuq it-talba għal ftuħ mill-ġdid tal-proċedura orali

- 25 Wara li ġew ipprezentati l-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali, fit-8 ta' Ġunju 2017, C. King, permezz ta' att ipprezentat fir-Reġistru tal-Qorti tal-Ġustizzja fid-19 ta' Ġunju 2017, talab li jiġi ordnat il-ftuħ mill-ġdid tal-faži orali tal-proċedura. Insostenn ta' din it-talba, C. King isostni, essenzjalment, li fil-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali hemm nuqqas ta' ftehim fir-rigward tal-offerta ta' impjeg li kienet saritlu matul is-sena 2008.
- 26 Madankollu, f'dan ir-rigward għandu jittfakkar li, bis-saħħa tat-tieni paragrafu tal-Artikolu 252 TFUE, l-Avukat Ġenerali għandu d-dmir li jipprezenta fil-pubbliku, b'imparzjalità u b'indipendenza sħiħa, konklużjonijiet immotivati dwar il-kawżi li, skont l-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea, jeżiġu l-intervent tiegħu. Il-Qorti tal-Ġustizzja la hija marbuta minn dawn il-konklużjonijiet u lanqas mill-motivazzjoni li abbażi tagħha l-Avukat Ġenerali jasal għal dawn il-konklużjonijiet (sentenza tat-22 ta' Ġunju 2017, *Federatie Nederlandse Vakvereniging et*, C-126/16, EU:C:2017:489, punt 31 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 27 Konsegwentement, in-nuqqas ta' qbil ta' parti kkonċernata mal-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali, irrispettivament mill-kwistjonijiet li jkun qed jeżamina fihom, ma jistax fih innifsu jikkostitwixxi raġuni li tiġġustifika l-ftuħ mill-ġdid tal-proċedura orali (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-17 ta' Settembru 2015, *Mory et vs Il-Kummissjoni*, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punt 26).
- 28 Dan espost, l-Artikolu 83 tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Ġustizzja jipprevedi li din tal-aħħar tista', f'kull ħin, wara li jinstema' l-Avukat Ġenerali, tordna l-ftuħ mill-ġdid tal-faži orali tal-proċedura, b'mod partikolari meta tqis li ma għandhiex informazzjoni biżżejjed jew meta waħda mill-partijiet tipprezenta, wara l-għeluq ta' din il-faži, fatt ġdid ta' natura li jeżerċita influwenza deċiżiva fuq id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Ġustizzja, jew inkella meta l-kawża jkollha tiġi deċiża fuq il-baži ta' argument li ma kienx indirizzat mill-partijiet jew mill-partijiet ikkonċernati msemmija fl-Artikolu 23 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea.
- 29 Dan ma huwiex il-każ hawnhekk. Fil-fatt, il-Qorti tal-Ġustizzja tikkunsidra, wara li nstema' l-Avukat Ġenerali, li hija għandha l-informazzjoni kollha neċessarja sabiex tagħti deċiżjoni.
- 30 Fid-dawl ta' dak li ġie espost iktar 'il fuq, ma hemmx lok li jiġi ordnat il-ftuħ mill-ġdid tal-faži orali tal-proċedura.

Fuq id-domandi preliminari

Fuq l-ewwel domanda

- 31 Permezz tal-ewwel domanda tagħha, il-qort tar-rinviju essenzjalment tistaqsi jekk l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 kif ukoll id-dritt għal rimedju effettiv, sancit fl-Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea (iktar 'il quddiem il-“Karta”), għandhomx jiġu interpretati fis-sens li, fil-każ ta' tilwima bejn haddiem u l-persuna li timpjegah dwar il-kwistjoni ta' jekk il-haddiem għandux dritt għal leave annwali mħallas konformament mal-ewwel wiehed minn dawn l-artikoli, jipprekludu li l-haddiem għandu l-ewwel jiehu l-leave tiegħu qabel ma jsir jaf jekk għandux dritt għal remunerazzjoni abbażi ta' dan il-leave.

- 32 F'dan ir-rigward, l-ewwel nett, għandu jifakkar li, hekk kif jirriżulta mill-kliem stess tal-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 2003/88, dispożizzjoni li d-direttiva ma tippermetti ebda deroga minnha, kull haddiem igawdi minn leave annwali mhallas ta' mill-inqas erba' gimghat. Dan id-dritt għal-leave annwali mhallas għandu jitqies li huwa prinċipju tad-dritt soċjali tal-Unjoni li għandu importanza partikolari u li għandu jiġi applikat mill-awtoritajiet nazzjonali kompetenti biss fil-limiti stipulati espressament mid-Direttiva 2003/88 stess (sentenza tat-30 ta' Ġunju 2016, *Sobczyszyn*, C-178/15, EU:C:2016:502, punt 19 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 33 It-tieni nett, għandu jiġi nnotat li d-dritt għal-leave annwali mhallas huwa espressament sancit fl-Artikolu 31(2) tal-Karta, li għandha, skont l-Artikolu 6(1) TUE, l-istess valur legali bħat-Trattati (sentenza tat-22 ta' Novembru 2011, *KHS*, C-214/10, EU:C:2011:761, punt 37).
- 34 It-tielet nett, minn kliem id-Direttiva 2003/88 u mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li, għalkemm huma l-Istati Membri li għandhom jiddefinixxu l-kundizzjonijiet ta' eżerċizzju u ta' implementazzjoni tad-dritt għal-leave annwali mhallas, huma għandhom jastjenu ruħhom milli jissuġġettawx għal xi kundizzjoni l-kostituzzjoni stess tal-imsemmi dritt li jirriżulta direttament minn din id-direttiva (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-20 ta' Jannar 2009, *Schultz-Hoff et*, C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18, punt 28).
- 35 Ir-raba' nett, mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta wkoll li d-Direttiva 2003/88 tittratta d-dritt għal leave annwali u d-dritt li jinkiseb hlas f'dan ir-rigward bħala li jikkostitwixxu ż-żewġ naħat ta' dritt wieħed. L-għan tal-htieġa li dan il-leave jiġi rremunerat huwa li l-haddiem, matul l-imsemmi leave, jitqiegħed f'sitwazzjoni li hija, fir-rigward tas-salarju, paragonabbli mal-perijodi tax-xogħol (ara s-sentenza tat-22 ta' Mejju 2014, *Lock*, C-539/12, EU:C:2014:351, punt 17 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 36 Minn dak li ġie espost iktar 'il fuq jirriżulta li l-haddiem għandu jkun f'pożizzjoni li jgawdi mir-remunerazzjoni, li għaliha huwa għandu dritt abbażi tal-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 2003/88, waqt it-tehid tal-leave annwali tiegħu.
- 37 Fil-fatt, l-għan innifsu tad-dritt għal-leave annwali mhallas huwa li jippermetti li l-haddiem jistrieħ u li jkollu perijodu ta' serħan u ta' delizzji (ara, b'mod partikolari s-sentenzi tal-20 ta' Jannar 2009, *Schultz-Hoff et*, C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18, punt 25, u tat-30 ta' Ġunju 2016, *Sobczyszyn*, C-178/15, EU:C:2016:502, punt 25).
- 38 Issa, hekk kif tosserva l-Kummissjoni Ewropea fl-osservazzjonijiet bil-miktub tagħha, haddiem, meta jkun affaċċjat minn ċirkustanzi ta' natura li jqajjmu incertezza matul il-perijodu tal-leave annwali tiegħu fir-rigward tar-remunerazzjoni dovuta lilu, ma jkunx f'pożizzjoni li jgawdi b'mod sħiħ l-imsemmi leave inkwantu perijodu ta' serħan u ta' delizzji, abbażi tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88.
- 39 Bl-istess mod, tali ċirkustanzi jistgħu jiskoraġġixxu lill-haddiem milli jiehu l-leave annwali tiegħu. F'dan ir-rigward, għandu jiġi nnotat li kull Prattika jew ommissjoni, min-naħa tal-persuna li timpjega, li potenzjalment ikollha l-effett li tiskoraġġixxi t-tehid tal-leave annwali minn haddiem, hija wkoll inkompatibbli mal-għan tad-dritt għal-leave annwali mhallas (ara, f'dan is-sens is-sentenza tat-22 ta' Mejju 2014, *Lock*, C-539/12, EU:C:2014:351, punt 23 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 40 F'dan il-kuntest, bil-kontra ta' dak li jsostni r-Renju Unit fl-osservazzjonijiet bil-miktub tiegħu, l-osservanza tad-dritt għal-leave annwali mhallas ma tistax tkun tiddependi fuq evalwazzjoni fattwali tas-sitwazzjoni finanzjarja li fiha jkun jinsab il-haddiem fil-mument tat-tehid tal-leave.
- 41 F'dak li jirrigwarda r-rimedji ġudizzjarji li għandhom ikunu disponibbli għall-haddiem, fil-każ ta' tilwima mal-persuna li timpjega, sabiex ikun jista' jinvoka d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas abbażi tad-Direttiva 2003/88, din tal-aħħar, ċertament, ma tinkludi ebda dispożizzjoni f'dan ir-rigward.

Madankollu, huwa stabbilit li l-Istati Membri għandhom, f'dan il-kuntest, jiggarrantixxu l-osservanza tad-dritt għal rimedju effettiv, kif sancit fl-Artikolu 47 tal-Karta (ara, b'analogija, is-sentenza tal-15 ta' Settembru 2016, *Star Storage et*, C-439/14 u C-488/14, EU:C:2016:688, punt 46).

- 42 F'dan il-każ, mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li d-dritt għal-leave annwali mħallas previst fl-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 huwa implementat, fir-Renju Unit, permezz ta' żewġ artikoli separati tar-Regolament tal-1998, jiġifieri, minn naħa, l-Artikolu 13 ta' dan ir-regolament, li jirrikonoxxi d-dritt għal perijodu ta' leave annwali, u, min-naħa l-oħra, l-Artikolu 16 tal-imsemmi regolament, li jstabbilixxi d-dritt għall-ħlas ta' dan il-leave. Fl-istess loġika, l-Artikolu 30(1) ta' dan l-istess regolament jirrikonoxxi lill-ħaddiem id-dritt għal żewġ rimedji ġudizzjarji separati, dan jista' jressaq azzjoni quddiem qorti jew biex jikkontesta r-rifjut li jiġi rrikonoxxut lilu, mill-persuna li timpjegah, d-dritt għal perijodu ta' leave annwali mogħti lilu mill-imsemmi Artikolu 13, jew inkella biex isostni li l-persuna li timpjegah ma ħallsitux, konformament mal-imsemmi Artikolu 16, għal-leave kollu jew għal parti minnu.
- 43 F'dak li jirrigwarda t-tilwima fil-kawża prinċipali, mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta li l-interpretazzjoni ta' dawn id-dispożizzjonijiet magħżula mill-Employment Appeal Tribunal (tribunal industrijali tal-appell) twassal sabiex jitqies li ħaddiem, minn naħa, jista' jinvoka ksur tad-dritt għal-leave annwali previst fl-Artikolu 13 tar-Regolament tal-1998 biss sa fejn il-persuna li timpjegah ma thallih jieħu l-ebda perijodu ta' leave, remunerat jew le, u li, min-naħa l-oħra, jista' jinvoka, abbażi tal-Artikolu 16 ta' dan ir-regolament, biss il-ħlas tal-leave effettivament meħud.
- 44 Issa, tali interpretazzjoni tar-rimedji ġudizzjarji nazzjonali previsti f'dan ir-rigward twassal għar-riżultat li, f'sitwazzjoni fejn il-persuna li timpjega tagħti lill-ħaddiem biss leave mhux remunerat, dan tal-aħħar ma jkunx jista' jinvoka quddiem qorti d-dritt, bħala tali, li jieħu leave imħallas. Għal dan il-għan, huwa l-ewwel ikollu jieħu leave mingħajr ħlas u biss sussegwentement jippreżenta rikors intiz għall-ksib tal-ħlas.
- 45 Għar-raġunijiet esposti fil-punti 36 sa 40 ta' din is-sentenza, tali riżultat ma huwiex kompatibbli mal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88.
- 46 *A fortiori*, fir-rigward ta' ħaddiem f'sitwazzjoni bħal dik ta' C. King, interpretazzjoni tar-rimedji ġudizzjarji nazzjonali fis-sens indikat fil-punt 43 ta' din is-sentenza tagħmilha impossibbli li dan il-ħaddiem jinvoka, meta r-relazzjoni tax-xogħol tkun intemmet, ksur tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 abbażi tal-leave imħallas dovut iżda mhux meħud, sabiex jibbenefika mill-pagament ta' beneficiċċju bħala kumpens imsemmi fil-paragrafu (2) ta' dan l-artikolu. B'dan il-mod, ħaddiem bħal ma huwa r-rikorrent fil-kawża prinċipali, jiġi mcaħħad minn rimedju effettiv.
- 47 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet kollha esposti iktar 'il fuq, ir-risposta li għandha tingħata għall-ewwel domanda għandha tkun li l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 kif ukoll id-dritt għal rimedju effettiv, sancit fl-Artikolu 47 tal-Karta, għandhom jiġu interpretati fis-sens li, fil-każ ta' tilwima bejn ħaddiem u l-persuna li timpjegah dwar il-kwistjoni ta' jekk il-ħaddiem għandux dritt għal leave annwali mħallas konformament mal-ewwel wieħed minn dawn l-artikoli, jipprekludu li l-ħaddiem għandu l-ewwel jieħu l-leave tiegħu qabel ma jsir jaf jekk għandux dritt għal remunerazzjoni abbażi ta' dan il-leave.

Fuq it-tieni sal-ħames domandi

- 48 Permezz tat-tieni sal-ħames domandi, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qort tar-rinviju essenzjalment tistaqsi jekk l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 għandux jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi dispożizzjonijiet jew Prattiki nazzjonali li abbażi tagħhom ħaddiem huwa prekluz milli jirrimanda u, jekk ikun il-każ, milli jakkumula, sal-mument ta' meta r-relazzjoni ta' xogħol tiegħu tintemm, drittijiet għal-leave annwali mħallas mhux eżerċitati abbażi ta' diversi snin tal-leave konsekuttivi, minħabba r-rifjut tal-persuna li timpjega li tirremunera dan il-leave.

- 49 F'dan ir-rigward, sabiex tinghata risposta għad-domandi magħmula, għandu jittfakkar li l-Qorti tal-Ġustizzja diġà giet imsejja, b'mod partikolari fis-sentenza tagħha tal-20 ta' Jannar 2009, *Schultz-Hoff et* (C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18), tiddeċiedi fuq kwistjonijiet relatati mad-dritt għal-leave annwali mhallas ta' haddiem li ma kienx f'pożizzjoni li jeżerċità, sa tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol tiegħu, id-dritt tiegħu għal dan il-leave għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, u b'mod iktar partikolari minhabba marda.
- 50 Issa, f'dan il-każ, huwa tabilhaqq għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu li C. King ma eżerċitax id-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas qabel ma rtira. Għandu jiġi speċifikat, f'dan ir-rigward, li, anki li kieku l-persuna kkonċernata setgħet taċċetta, f'mument speċifiku tar-relazzjoni kuntrattwali tagħha mal-persuna li thaddimha, kuntratt differenti, li jipprevedi dritt għal-leave annwali mhallas, tali ċirkustanza hija irrilevanti fid-dawl tar-risposta li għandha tinghata għal dawn id-domandi preliminari. Fil-fatt, il-Qorti tal-Ġustizzja hija msejja tiegħu inkunsiderazzjoni, għal dan il-ghan, ir-relazzjoni ta' xogħol kif din kienet eżistiet u damet, irrISPETTIVAMENT mir-raġuni, sal-irtirat ta' C. King, mingħajr ma dan tal-aħħar ma seta' jibbenefika mid-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas.
- 51 Għalhekk, għandu fl-ewwel lok jittfakkar li d-Direttiva 2003/88 ma tippermettix li l-Istati Membri jeskludu l-kostituzzjoni jew il-holqien tad-dritt għal-leave annwali mhallas u lanqas li jipprevedu li d-dritt għal-leave annwali mhallas ta' haddiem li gie prekluz milli jeżerċità dan id-dritt jiġi estint mal-iskadenza tas-sena tal-leave u/jew ta' perijodu ta' rrimandar stabbilit mid-dritt nazzjonali (sentenza tal-20 ta' Jannar 2009, *Schultz-Hoff et*, C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18, punti 47 u 48 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 52 Barra minn hekk, mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li haddiem li ma kienx f'pożizzjoni, għal raġunijiet indipendenti mir-rieda tiegħu, li jeżerċità d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas qabel tmiem ir-relazzjoni ta' xogħol għandu dritt għal pagament ta' beneficiċċju bhala kumpens abbażi tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88. L-ammont ta' dan il-pagament għandu jiġi kkalkolat b'tali mod li l-imsemmi haddiem jitqiegħed f'sitwazzjoni paragonabbli għal dik li huwa kien ikun fiha li kieku huwa eżerċità l-imsemmi dritt matul il-perijodu tar-relazzjoni ta' xogħol tiegħu (sentenza tal-20 ta' Jannar 2009, *Schultz-Hoff et*, C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18, punt 61).
- 53 Għandu jiġi osservat, fit-tieni lok, li fil-kawzi li taw lok għall-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja dwar l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88, il-haddiema kkonċernati kienu ġew prekluzi milli jeżerċitaw id-dritt tagħhom għal-leave annwali mhallas minhabba l-assenza tagħhom mix-xogħol għal raġunijiet ta' mard.
- 54 Issa, f'dak il-kuntest partikolari, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li, għalkemm haddiem li ilu inkapaċi biex jaħdem għal diversi snin ta' leave konsekuttivi jkollu d-dritt li jakkumula, b'mod illimitat, id-drittijiet ta' leave annwali mhallas kollha miksuba waqt il-perijodu tal-assenza tiegħu mix-xogħol, tali kumulu illimitat ma jibqax jissodisfa l-ghan stess tad-dritt għal-leave annwali mhallas (ara, f'dan is-sens is-sentenza tat-22 ta' Novembru 2011, KHS, C-214/10, EU:C:2011:761, punti 29 u 30).
- 55 Għalhekk, fiċ-ċirkustanzi speċifiċi li fihom ikun jinsab haddiem li huwa inkapaċi biex jaħdem għal diversi snin tal-leave konsekuttivi, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li, fid-dawl mhux biss tal-protezzjoni tal-haddiem imfittxa mid-Direttiva 2003/88, iżda wkoll ta' dik tal-persuna li timpjega, li tkun affaċċjata bir-riskju ta' kumulu eċċessivamnet kbir ta' perijodi ta' assenza tal-haddiem u bid-diffikultajiet li dan jista' jinvolvi għall-organizzazzjoni tax-xogħol, l-Artikolu 7(1) ta' din id-direttiva għandu jiġi interpretat fis-sens li ma jipprekludix dispożizzjonijiet jew Prattiki nazzjonali, li jillimitaw, għal perijodu ta' rrimandar tal-leave ta' hmistax-il xahar li fl-iskadenza tiegħu d-dritt għal-leave annwali mhallas jiġi estint, il-kumulu tad-drittijiet għal tali leave ta' haddiem li jkun ilu inkapaċi biex jaħdem għal diversi snin tal-leave konsekuttivi (ara, f'dan is-sens is-sentenza tat-22 ta' Novembru 2011, KHS, C-214/10, EU:C:2011:761, punti 38, 39 u 44).

- 56 Minn dan jirriżulta li għandu jiġi eżaminat, fit-tielet lok, jekk ċirkustanzi bħal daww inkwistjoni fil-kawża prinċipali humiex, “speċifiċi”, fis-sens tal-ġurisprudenza ċċitata fil-punt preċedenti, b’tali mod li, l-istess bħal assenza fit-tul ta’ haddiem minhabba leave tal-mard, dawn jiġġustifikaw deroga mill-prinċipju stabbilit fl-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 kif ukoll fl-Artikolu 31(2) tal-Karta, li jgħid li dritt għal-leave annwali mħallas miksub ma jiġix estint mal-iskadenza tas-sena tal-leave u/jew ta’ perijodu ta’ rrimandar stabbilit mid-dritt nazzjonali, meta l-haddiem ma kienx f’pożizzjoni li jiehu l-leave tiegħu.
- 57 Għal dan il-għan, għandhom jissemmew is-segwenti elementi.
- 58 L-ewwel nett, mill-ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li d-dritt għal-leave annwali mħallas ma jistax jiġi interpretat b’mod restrittiv (ara s-sentenza tat-22 ta’ April 2010, Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhäuser Tirols, C-486/08, EU:C:2010:215, punt 29). Għalhekk, kull deroga mis-sistema tal-Unjoni fil-qasam tal-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol prevista mid-Direttiva 2003/88 għandha tingħata interpretazzjoni li tillimita l-portata tagħha għal dak li huwa strettament neċessarju sabiex jiġu ssalvagwardjati l-interessi li din id-deroga tippermetti li jiġu protetti (ara, f’dan is-sens, is-sentenza tal-14 ta’ Ottubru 2010, Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, punt 40 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 59 Issa, f’ċirkustanzi bħal daww inkwistjoni fil-kawża prinċipali, protezzjoni tal-interessi tal-persuna li timpjega ma jidherx li hija strettament neċessarja u, għaldaqstant, ma jidherx li hija ta’ natura li tiġġustifika deroga mid-dritt għal-leave annwali mħallas tal-haddiem.
- 60 Fil-fatt, għandu jiġi osservat li l-evalwazzjoni tad-dritt għal-leave annwali mħallas ta’ haddiem bħal C. King ma hijiex marbuta ma sitwazzjoni fejn il-persuna li timpjegah kienet affaċjata minn perijodi ta’ assenza ta’ dan tal-aħħar li, l-istess bħal leave tal-mard għal perijodu twil, wasslu għal diffikultajiet f’dak li jirrigwarda l-organizzazzjoni tax-xogħol. Bil-kontra ta’ dan, din il-persuna li timpjega setgħet tiehu vantaġġ, sal-irtirar tal-haddiem tagħha, mill-fatt li dan tal-aħħar ma kienx jinterrompi l-perijodi ta’ attività professjonali tiegħu fis-servizz tagħha sabiex jiehu leave annwali mħallas.
- 61 It-tieni nett, iċ-ċirkustanza li Sash WW qieset, bi zball, li C. King ma kellux dritt għal leave annwali mħallas, anki jekk jitqies li hija minnha, hija irrilevanti. Fil-fatt, hija l-persuna li timpjega li għandha tfittex kull informazzjoni dwar l-obbligi tagħha f’dan il-qasam.
- 62 F’dan il-kuntest, hekk kif jirriżulta mill-punt 34 ta’ din is-sentenza, il-kostituzzjoni stess tal-imsemmi dritt għal-leave annwali mħallas ma tistax tiġi sugġetta għal xi kundizzjoni, peress li l-imsemmi dritt huwa mogħti direttament lill-haddiem mid-Direttiva 2003/88. Għalhekk, f’dak li jirrigwarda t-tilwima fil-kawża prinċipali, il-kwistjoni ta’ jekk, matul is-snin, C. King ressaqx talbiet għal-leave annwali mħallas jew le hija irrilevanti (ara, f’dan is-sens is-sentenza tat-12 ta’ Ġunju 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punti 27 u 28).
- 63 Minn dak li ġie espost iktar ’il fuq jirriżulta li, bil-kontra ta’ sitwazzjoni ta’ kumulu tad-drittijiet għal-leave annwali mħallas ta’ haddiem prekluz milli jiehu l-imsemmi leave minhabba mard, il-persuna li timpjega li ma tqieghedx haddiem f’pożizzjoni li jeżerċità d-dritt tiegħu għal-leave annwali mħallas għandha tassumi l-konsegwenzi ta’ dan.
- 64 It-tielet nett, ftali ċirkustanzi, fl-assenza ta’ kull dispożizzjoni nazzjonali, li tirriżulta min legiżlazzjoni jew minn ftehim kollettiv, li tipprevedi limitazzjoni tal-irrimandar tal-leave b’mod konformi mar-rekwiziti tad-dritt tal-Unjoni (ara, f’dan is-sens is-sentenzi tat-22 ta’ Novembru 2011, KHS, C-214/10, EU:C:2011:761 u tat-3 ta’ Mejju 2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263), is-sistema tal-Unjoni fil-qasam tal-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol, prevista mill-imsemmija Direttiva 2003/88, ma tistax tiġi interpretata b’mod restrittiv. Fil-fatt, il-fatt li jiġi aċċettat, f’dawn iċ-ċirkustanzi, li

d-drittijiet għal-leave annwali mhallas miksuba mill-haddiem jigu estinti jkun ifisser li jigi approvat agir li jwassal għal arrikkiment illegali tal-persuna li timpjega bi hsara tal-ghan innifsu tal-imsemmija direttiva intiz għall-protezzjoni tas-sahha tal-haddiem.

- 65 Mill-kunsiderazzjonijiet kollha esposti iktar 'il fuq jirrizulta li r-risposta li ghandha tinghata ghat-tieni sal-hames domandi ghandha tkun li l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 ghandu jigi interpretat fis-sens li jipprekludi dispozizzjonijiet jew Prattiki nazzjonali li abbaži taghhom haddiem huwa prekluz milli jirrimanda u, jekk ikun il-każ, milli jakkumula, sal-mument ta' meta r-relazzjoni ta' xoghol tieghu tintemm, drittijiet għal-leave annwali mhallas mhux eżercitati abbaži ta' diversi snin tal-leave konsekuttivi, minhabba r-rifjut tal-persuna li timpjega li tirremunera dan il-leave.

Fuq l-ispejjeż

- 66 Peress li l-procedura ghandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawza principali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeciedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistghux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (Il-Hames Awla) taqta' u tiddeciedi:

- 1) **L-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-4 ta' Novembru 2003, li tikkoncerna ċerti aspetti tal-organizzazzjoni tal-hin tax-xoghol, kif ukoll id-dritt għal rimedju effettiv, sancit fl-Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea, ghandhom jigu interpretati fis-sens li, fil-każ ta' tilwima bejn haddiem u l-persuna li timpjegah dwar il-kwistjoni ta' jekk il-haddiem ghandux dritt għal leave annwali mhallas konformament mal-ewwel waħda minn dawn id-dispożizzjonijiet, jipprekludu li l-haddiem ghandu l-ewwel jiehu l-leave tieghu qabel ma jsir jaf jekk ghandux dritt għal remunerazzjoni abbaži ta' dan il-leave.**
- 2) **L-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 ghandu jigi interpretat fis-sens li jipprekludi dispozizzjonijiet jew Prattiki nazzjonali li abbaži taghhom haddiem huwa prekluz milli jirrimanda u, jekk ikun il-każ milli jakkumula, sal-mument ta' meta r-relazzjoni ta' xoghol tieghu tintemm, drittijiet għal-leave annwali mhallas mhux eżercitati abbaži ta' diversi snin tal-leave konsekuttivi, minhabba r-rifjut tal-persuna li timpjega li tirremunera dan il-leave.**